

Kultúránk a világban

Szabados György a daxbergi fesztiválon

Szabados György

DORMÁN LÁSZLÓ FELVÉTELE

Május végén, a Frankfurt melletti Daxberg háromnapos jazzfesztiválján, a *Daxberger Situationen* a felhőszakadásszerű esőzések ellenére is szép számú hallgatóság gyűlt össze. Az emberek beszorultak ugyan a termekbe, de ez mit sem változtatott a jó hangulaton, s a művészi produkciók színvonalán. A program szívé avangarde jazz olyan világsztárjai léptek itt fel, mint Albert Mangelsdorff, Lee Konitz, Don Cherry, Ed Blackwell, Peter Brötzmann, Anthony Braxton, Burton Greene, Jamaludin Bartha és mások.

Daxbergbe Szabados Györgyöt is meghívták, akit így mutatott be a fesztivál bulletinje: „...Az európai muzikusok közül a magyar zongorista kísérletezett először a szabad játékkal, a szabad formákkal, anélkül, hogy Cecil Taylort vagy Ornette Coleman-t másolta volna... Szabados magyar zenéi hagyományokból merít, elsősorban a népzene ihlet. Zongorajátéka merőben új, nagyfokú ritmikus összetettség jellemzi. Ő az első jazzzenész, akit Magyarországon Liszt-díjjal tüntettek ki...”

A *Main-Echó*-ban Joachim Kaupp zenekritikus elragadtatással írt a magyar zongorista szólókoncertjéről: „...Szabados nem sorolhatjuk a hagyományos értelemben vett jazz-zongo-

risták közé, főleg nem úgy, ahogyan azt ma nyugaton értik. Szabados a magyar népdalból, népzeneből építkezik, de teljesen egyéni módon, mindent összetett, tömör zongoramuzsikává formál, az egymásba folyó poliritmikus oscinató figurák dinamikus lüktetéssé állnak nála össze. Életre szóló élmény volt a műsor bevezető darabja (*Kobozzene*), melynek kedvéért a művész a zongora minden egyes hangját preparálta... Amit ezután hallottunk, az felért egy egész gamelánzenekarral, vagy még inkább egy egész orffí ütősis-kolával. A fesztivál egyik legnagyobb sikerű produkcióját egy olyan muzikusnak köszönhetjük, aki előtt itt nyugaton talán még Chick Corea is meghajolna... Rendkívül ritkán fordul elő, hogy egy Németországban ismeretlen zenészt így ünnepeljenek, s öt ráadást követeljenek ki tőle... Nincs abban semmi meglepő, ha az amerikai szaxofonos, a világklasszis Anthony Braxton az est zárásaként duójátékra kérte Szabados. Ezen a fesztiválon is kiderült, hogy a zenében nincs kelet-nyugati konfliktus...”

Daxberg után Szabados György még Aschaffenburgban és Karlsruheban is fellépett, s szólóestjével mindkét helyen nagy sikert aratott.

HORVÁTH TAMÁS

Filmjeink — lengyel szemmel

Nehéz eldönteni erről a 126 oldalas könyvecskéről, hogy egy filmhét programfüzete, filmográfiai forrásmunka, tanulmányokból, kritikákból, beszélgetésekből vett idézetek alapján összeállított filmismertetés — vagy éppen a közelmúlt magyar történelmének elemzése, filmek alapján.

A lengyel „Kwant” filmvitaklub és a varsói Magyar Kulturális Intézet közös kiadásában megjelent könyv címe: *Új magyar filmek — Az ember a történelemmel a háta mögött*. A „Kwant” 1970-től kezdve minden évben megrendezte filmbemutatóval egybekötött találkozóit a magyar filmművészekkel (az első alkalommal Jancsó Miklós *Igy jöttem* és Szabó István *Szerelmesfilmje* adott lehetőséget a művészi kapcsolatok megteremtésére).

Idén az április 22—27. között megrendezett filmszeminárium anyaga igen bőséges volt: 18 film szerepelt a műsoron és a vitákon. Már a pusztá felsorolás is arról tanúskodik, hogy a felszabadulást követő időszak eszmei és emberi vargabetűi, az okok és okozatok felismerésének, felismertetésének igénye vezette a filmszeminárium szervezőit. A *Feldobott kő*, a *Mérkőzés*, a *Ménészgazda*, a *Fényes szelek*, a *Sikátor*, az *Egymásra nézve*, az *Angi Vera*, a *Megáll az idő*, a *Tegnapelőtt*, a *Tanú*, a *Requiem* más-más megközelítésből a történelem egy-egy szeletét vizsgálja, s benne az önmagát elvesztő, kereső, megfelelő ember figuráját. A *Falak*, a *Zsarnok szíve* és a *Mephisto* az alkotóművész és az elidegenedett hatalom viszo-

nyát kutatja — elidegenedésen esztétikai kategóriát értve itt —, és még a távolabbi múltban játszó történeteknek is időszűrűk az utalásai, tanulságai. A *Bankett*, a *Küldetés*, a *Pofonok völgye* és az *Aranycsapat* témaköre lényegében az identitás keresése, a mítoszokkal való azonosulás kérdése.

A szeminárium referátumait dr. Jerzy Robert Nowak — a lengyel-magyar kapcsolatok ápolásának buzgó apostola —, Adam Horoszczak, Bikácsy Gergely, Fábrián László és Zöldi László tartották, de a szeminárium előzeteseként megjelent kötet mások „hozzászólásával” is exponálta az eszmecserét. Már maga a választott mottó — amely Lukács Györgyöt idézi az igazi marxizmus-leninizmus ereje és az őszinteség szoros összefüggéséről — in medias res, a dolgok közepén kezdi. Ez egyben eleve megítélő értékelés is: a mai magyar filmet őszinte, kritikus, elemző produktumnak tekintik lengyel művész barátaink, s nyomukban a mozinéző milliók.

Ha az olvasó kezébe veszi a filmszemináriumi kiadványnak tetsző kötetet, a magyarságtudatról, történelmi álmairól, legendáinkról és megrázkódtatásaink élményeiről is tudomást szerezhet Illyés Gyula, Kosztolányi Dezső és mások idézett eszmeifuttatásai alapján.

A kötet szerkesztői bemutatják a filmek alkotóit, felvételekkel meglehetősen gazdagon illusztrálva személyüket és filmjeiket is (a bemutatás módszere: idézetgyűjtemény a magyar, a

lengyel és a külföldi filmkritikákból). Sort kerítettek azonban a közvetlen bemutatkozásra is, a rendezők, forgatókönyvírók maguk is nyilatkoznak a történelemről alkotott felfogásukról. A hangütés e téren Jancsó Miklósé („Úgy tetszik nekem, hogy történelem nincs »általában«, csak a »te« történelme van. Minden történet csak a saját nézetét adja elő a történelem témájának ürügyén.”). Szavai egyúttal jelzik: a film magyar művészei nem tekintik kizárólagosnak a saját véleményüket, ami alkotásaikban tükröződik, csupán hozzájárulni igyekeztek egy átfogóbb, mélyebb, több dimenziós kép kialakításához.

Szerencsés gondolat, hogy az esetleg csak magyarok számára érthető utalásokra is kitértek a szerkesztők (például jól sikerült fordításban közlik Ady Endre *Fel-feldobott kő* című versét). A filmek szereplőinek névsorából kiderül, hogy az elmúlt évtizedben meglehetősen sok lengyel „vendégmunkás” működött közre a forgatásokon. Legalábbis Lengyelországban már pusztán ez a tény is közelebb hozza a magyar filmeket a nézőkhöz, és a történelmi párhuzamok, az útkeresés hasonlósága is plasztikusabbá válik.

ALAKSZA TAMÁS

Ismét egy ösvény

Minden bizonnyal a Párizsban élő Virág Ibolyának köszönhető elsősorban, hogy ismét megnyílt egy szűk kis ösvény a magyar irodalom előtt, amelyen beszökhethet, beosonhat a világ kultúrájának ligetszerűen elkerített (és gyakran ellentmondásosan gondozott) erdejébe. A múlt év őszén jelent meg a *TEL* című hetilap, nevében az *idő*, a *gazdaság* és az *irodalom* kezdőbetűivel, amelyek együttesen — immár mozaikszó gyanánt — sokjelentésű mutató- és kötőszóként talányos értelmezésre adnak lehetőséget: *ilyen, olyan, ez, az, valamilyen, valamint, mint például* stb. Az újság Balthazar Gracian aforizmáját választotta mottójául: „Nincs semmi másunk, csupán az Idő, aminek egyedül azok örülnek, akiknek nincs mit veszíteniük.” Úgy tet-

szik, néhány lapszám fölszínese ismeretében, hogy a *TEL*, ha nem is élvezni, de legalább birtokolni szeretné az Időt, jelenkorunkat. Minden aktuális és aktualizálható tényre, eseményre fölfigyel — lett légyen az filozófiai, irodalmi, gazdasági, történelmi, politikai, tudományos — s egyelőre azt látni, hogy elfogulatlanul, vagy az elfogulatlanság látványával. Ez lehet a magyarázata annak is, hogy mindössze nyolc oldalán helyet adott a kortársi magyar irodalom képviselőinek. Örkeny és Hajnóczy egy-egy rövid novellája, Weöres Sándor három verse természetesen nem tükrözheti azt a teljességet, amit mai magyar irodalomnak nevezünk, viszont fölkeltheti az érdeklődést, és jó értelemben propagálhat. (Örkeny néhány mondatos bemutatása pél-

dául azzal zárul, hogy a Gallimard két könyvét is megjelentette, tehát a kíváncsiak hozzáférhetnek műveikhez franciául is.) Nem ártathatjuk azzal magunkat, hogy a *TEL* az az orgánus, amelynek segítségével betörhetünk végre a világirodalomba — rokonszenvesen sokrétű profilja miatt ezt a pártfogást nem is várhatjuk el a szerkesztőktől. A cselekvő érdeklődést azonban illő megköszönnünk, azt, hogy az újság első tíz számából háromban — ha terjedelmileg nem is föltűnően, de — jelen van a magyar irodalom, s elismert képviselőinek művei által. Bizunk benne, hogy ez nemcsak gesztus, s hogy folytatás is várható. Mindenekelőtt azért, hogy a francia olvasók többet és árnyaltabban ismerhessenek meg irodalmunkból.